

מפגש מס' 141

דף למנחה

דברי הימים ב י"ג-י"ז

תוכן הפרקים שנלמדו השבוע

פרק י"ג - מלכות אביה - נאום אביה ונצחונו במלחמה עם ירבעם

פרק י"ד - מלכות אסא - מהפכה דתית, התחזקות הממלכה, נצחון על זרח הכושי.

פרק ט"ו - מלכות אסא - נבואת עודד ותיאור המהפכה הדתית (בהרחבה)

פרק ט"ז - מלכות אסא - מלחמת אסא ובעשא. נבואת חנני. הידרדרות אסא.

פרק י"ז - מלכות יהושפט - התחזקות רוחנית ובטחונית

לימוד מעמיק

מלכות אסא

פתיחה

ספר מלכים (מל"א ט"ו) מתאר את מלכותו של אסא בקצרה (15 פסוקים), ומסכם אותה בצורה חיובית - עשה הישר בעיני ה', ואף יותר מכך - עשה מהפכה דתית: ויעש אסא הישר בעיני ה' כדוד אביו: ויעבר הקדושים מן הארץ ויסרו את כל הגללים אשר עשו אבותיו: וגם את מעבה אמו ויסרה מגבירה אשר עשתה מפלצת לאשרה ויכרת אסא את מפלצתה וישרף בנחל קדרון... רק לבב אסא היה שלם עם ה' כל ימיו (מל"א ט"ו, יא-יד).

בנוסף לתיאור הדתי, מתוארת מלחמה בינו לבין בעשא מלך ישראל, במהלכה הוא פונה לארם, ובכך מסתיימת המלחמה בנצחון של אסא: ויעל בעשא מלך ישראל על יהודה ויבן את הרמה לבלתי תת יצא ובא לאסא מלך יהודה: ויקח אסא את כל הכסף והזהב הנותרים באוצרות בית ה' ואת אוצרות בית המלך ויתנם ביד עבדיו וישלחם המלך אסא אל בן הדד בן טברמן בן חזיון מלך ארם הישב בדמשק לאמור: ברית ביני ובינך בין אבי ובין אביך הנה שלחתי לך שחד כסף וזהב לך הפרה את בריתך את בעשא מלך ישראל ויעלה מעלי: וישמע בן הדד אל המלך אסא וישלח את שחי החילים אשר לו על ערי ישראל ויך את עיון ואת דן ואת אכל בית מעכה ואת כל בנרות על כל ארץ נפתלי: ויהי כשמע בעשא ויחדל מבנות את הרמה וישב בתרצה (טז-כב).

בסיכום מלכותו מצויין שהוא חלה ברגליו: רק לעת זקנתו חלה את רגליו (כג).

לעומת התיאור הקצר המופיע במלכים, בדברי הימים התיאור הרבה יותר נרחב ומפורט (על פני שלושה פרקים: דבה"ב י"ד - ט"ז), ומציג את דמותו של אסא בצורה הרבה יותר משמעותית ומורכבת. כפי שראינו בשיעור הקודם - ספר מלכים מתאר גם את מלכי יהודה וגם את מלכי ישראל, והתיאור של מלכי יהודה ממוקד וקצר. לעומת זאת, ספר דברי הימים מתמקד רק בממלכת יהודה, ולכן התיאור של מלכי יהודה הרבה יותר רחב ומפורט בדברי הימים.

בשיעור זה נעיין בדמותו של אסא כפי שהיא מוצגת בספר דברי הימים.

בפתיחה (י"ד, א-ז) מוצגת מלכות אסא, באור חיובי ואפילו מושלם: ויעש אסא הטוב והישר בעיני ה' אלהיו: ויסר את מזבחות הגבר והבמות וישבר את המצבות ויגדע את האשרים: ויאמר ליהודה לדרוש את ה' אלהי אבותיהם ולעשות התורה והמצוה (י"ד, א-ג) אסא עושה מהפכה דתית משמעותית (כפי שתואר גם במלכים). במקביל, הוא מצליח לחזק את הממלכה מבחינה בטחונית - לבצר ערים: ויבן ערי מצודה ביהודה... נבנה את הערים האלה ונסב חומה ומגדלים דלתים ובריחים (ה-1), להגדיל את הצבא: ויהי לאסא חיל נשא צנה ורמח מיהודה שלש מאות אלף ומבנימן נשאי מגן ודרכי קשת מאתיים ושמונים אלף כל אלה גבורי חיל (ז), ולהשיג תקופה ארוכה של שקט ובטחון, כפי שמתואר בפרומו למלכותו: בימיו שקטה הארץ עשר שנים (י"ג, כג). הכתוב מקשר בצורה ברורה בין המהפכה הדתית לבין ההתחזקות המדינית-בטחונית: כי שקטה הארץ ואין עמו מלחמה בשנים האלה כי הניח ה' לו... עודנו הארץ לפנינו כי דרשנו את ה' אלהינו דרשנו וינח לנו מסביב ויבנו ויצליחו (ה-1).

לאחר התיאור המושלם הזה, עוברים לתיאור מפורט של כמה אירועים משמעותיים במלכות אסא: המלחמה עם זרח הכושי; נבואת עודד; המהפכה הדתית; המלחמה עם בעשא; נבואת חנני והפגיעה בו; מחלתו של אסא.

תיאורים אלה מעלים כמה שאלות קשות:

- אם המצב הבטחוני בימי אסא היה כל כך טוב, מדוע הוא כל כך חושש מהמלחמה עם זרח הכושי?
- אם אסא עשה מהפכה דתית, מה הצורך בנבואת עזריה בן עודד, ומה השתנה בעקבותיה?
- מה פשר התיאור המופיע בתוך הנבואה: וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא פהן מורה וללא תורה... ובפעמים ההם אין שלום לויצא ולבא כי מהומות רבות על כל יושבי הארצות: וכתתו גוי בגוי ועיר בעיר כי אלהים הממם בכל צרה (ט"ו, ג-1)?
- מתי היתה מלחמה עם בעשא? בפרק ט"ז נאמר שהמלחמה עם בעשא היתה בשנה ה-36 למלכותו, בעוד שידוע לנו מספר מלכים שבעשא מת 10 שנים לפניכן (בשנה ה-26 למלכות אסא). כיצד ניתן להבין זאת?
- כיצד יתכן שאסא, המלך הצדיק, שעשה מהפכה דתית כל כך משמעותית, פגע בנביא חנני ולא דרש את ה' בחליו בסוף ימיו?

בעקבות שאלות אלה, נראה שהתיאור בתחילת פרק י"ד היה סיכום כללי של מלכות אסא, ורק לאחר מכן מתחיל הכתוב לרדת לפרטים, שמתארים מציאות יותר מורכבת. בנוסף לכך, מתברר שחלק מתיאור האירועים איננו כרונולוגי. בשיעור זה ננסה לעשות סדר בהתרחשויות ובמשמעותם (להרחבה שמעו [בשיעורו של הרב מנשה וינר](#)):

חלק א - ראשית מלכות אסא - שלטון מעכה:

אסא עלה למלוכה בגיל צעיר מאד (כנראה בגיל 10), בעקבות מותו של אביו (אביה). לכן, בשנים הראשונות למלכותו הוא לא שלט בפועל, אלא סבתו, מעכה, שלטה בממלכה ביד רמה (מעכה נקראת כאן אמו, אך למעשה היא היתה סבתו - אמו של המלך אביה).

מעכה עבדה עבודה זרה: אָשֶׁר עֲשֶׂתָהּ לְאִשְׁרָה מִפְּלֶצֶת (ט"ו, ז), ומעשיה השפיעו על העם, ולכן בהמשך אסא צריך לטהר את הממלכה מעבודה זרה. את ימי שלטונה של מעכה מתאר הכתוב בתוך נבואתו של עזריה בן עודד לאסא: וימים רבים לישראל ללא אלהי אמת וללא פהן מורה וללא תורה: וישב בצר לו על ה' אלהי ישראל ויבקשוהו וימצאו להם:

ובעתים ההם אין שלום ליוצא ולבא כי מהומות רבות על כל יושבי הארצות: וכתתו גוי בגוי ועיר בעיר כי אלהים הממס בכל צרה (ט"ו, ג-ו). הכתוב מבהיר שבתקופה זו, בה העם לא עבד את ה', גם המצב הבטחוני הידרדר, והיו מהומות.

הכתוב אינו מתאר במפורש את התקופה הראשונה של מלכות אסא, אלא רק ברמיזות, אותן פענחנו כאן. בכך מועבר לקורא מסר ששנים אלה אינן שייכות למלכות אסא. (בשלב זה אסא איננו שולט בממלכה אלא גדל בארמון כילד, ובהמשך מתברר שהוא לאט לאט מתחיל לבנות לעצמו תפיסת עולם שונה מהתפיסה של אביו ושל סבתו).

חלק ב - המלחמה עם זרח הכושי:

בין השנה ה-10 ל-15, עולה זרח הכושי למלחמה עם ממלכת יהודה: ויצא אליהם זרח הכושי בחיל אלף אלפים ומרכבות שלש מאות ויבא עד מרשה: ויצא אסא לפניו ויערכו מלחמה בגיאי צפתה למרשה (י"ד, ח-ט). זרח הכושי איננו אחת מן הממלכות השכנות לישראל, אשר איימו עליה בתקופת המקרא. בוודאי שהוא איננו אימפריה המאיימת על ישראל באופן קיומי. אולם, הפסוק מתאר צבא ענק: מיליון חיילים, 300 מרכבות. נראה שמדובר בפשיטה של שבטי נוודים רבים מאד, ולא בצבא מסודר, ובכל זאת הם מהווים איום קיומי על ממלכת יהודה, אשר באותה עת נמצאת במצב רעוע מאד (כפי שניכר מהפסוקים בפרק ט"ו, ג-ו).

לכן אסא, המלך הצעיר, חושש כל כך ממלחמה זו ומתפלל לה: ויקרא אסא אל ה' אלהיו ויאמר ה' אין עמך לעזור בין רב לאין פח עזרנו ה' אלהינו כי עליך נשענו ובשמך באנו על ההמון הזה ה' אלהינו אתה אל יעצר עמך אנוש (י). תפילתו של אסא מביעה גם את החשש הגדול, וגם את אמונתו ובטחונו בה'.

תפילתו של אסא מתקבלת, וה' עוזר להם לנצח במלחמה: ויגף ה' את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכושים: וידדפס אסא והעם אשר עמו עד לגדר ופל מכושים לאין להם מחנה כי נשברו לפני ה' ולפני מחנהו וישאו שלל הרבה מאד: ויכו את כל הערים סביבות גדר כי היה פחד ה' עליהם ויבזו את כל הערים כי בזה רבה היתה בהם: וגם אהלי מקנה הכו וישבו צאן לרב וגמלים וישבו ירושלים (יא-ד).

מעניין לשים לב, שההתנהלות של אסא במלחמה זו מתאימה יותר לתקופת השופטים מאשר לתקופת המלכים: שבטים מקומיים פוגעים בישראל; ישראל זועקים אל ה'; ה' מושיע אותם. כך ספר דברי הימים מציג את אסא כמודל של מנהיג אידיאלי, התלוי בה', ומוביל את העם לעבודת ה' (להרחבה שמעו את [שיעורו של ד"ר חגי משגב](#)).

שאלה למחשבה:

כפי שראינו, המלחמה עם זרח הכושי היתה בשלב שבו אסא היה עדיין מלך צעיר, והממלכה היתה חלשה מבחינה דתית ובטחונית. אולם, רצף הפסוקים יוצר תחושה אחרת: ותשקט הממלכה לפניו... עודנו הארץ לפנינו כי דרשנו את ה' אלהינו ודרשנו וינח לנו מסביב ויבנו ויצליחו: והי לאסא חיל נשא צנה ורמח מיהודה שלש מאות אלף ומבנימין נשאי מגן ודרכי קשת מאתים ושמונים אלף כל אלה גבורי חיל: ויצא אליהם זרח הכושי בחיל אלף אלפים ומרכבות שלש מאות ויבא עד מרשה... ויקרא אסא אל ה' אלהיו ויאמר ה' אין עמך לעזור בין רב לאין פח עזרנו ה' אלהינו כי עליך נשענו ובשמך באנו על ההמון הזה ה' אלהינו אתה אל יעצר עמך אנוש (י"ד, ד-י). מהי התמונה המתקבלת מן התיאור בכתובים, ומה יכול להיות המסר המועבר על ידי תיאור ההתרחשויות באופן זה?

הפניה של אסא לה' במלחמה עם זרח הכושי אכן הייתה מתוך מצוקה אמיתית. אולם התיאור בכתובים הקדים למלחמה זו את הפסוק המתאר את הצבא הגדול שהיה לאסא בהמשך. בכך יצר הכתוב תמונה מעט שונה: אסא התפלל לעזרת ה' במלחמה למרות שהיה לו צבא מספיק חזק כדי לנצח במלחמה. המסר המועבר לקורא הוא, שתמיד יש צורך בפניה לה' בעת צרה, אפילו כאשר יש צבא חזק.

חלק ג - נבואת עזריה בן עווד והמהפכה הדתית:

בעקבות תפילת אסא והנצחון במלחמה, מגיע עזריה בן עווד הנביא ומחזק את אסא ואת העם להמשיך בכיוון החיובי: וְעִזְרִיהוּ בֶן עוֹדָד הִתְנַחֵם עָלָיו רוּחַ אֱלֹהִים: וַיֵּצֵא לִפְנֵי אֶסָא וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁמַעוּנִי אֶסָא וְכָל יְהוּדָה וּבְנֵיהֶם ה' עִמָּכֶם בְּהִיוֹתְכֶם עִמּוֹ וְאִם תִּדְרֹשׁוּהוּ יִמְצָא לָכֶם וְאִם תִּעֲזֹבֵהוּ יֵעֹזֵב אֶתְכֶם... וְאַתֶּם חִזְקוּ וְאַל יִרְפוּ יָדֵיכֶם כִּי יֵשׁ שָׂכָר לַפְּעֻלְתְּכֶם (ט"ו א-ז). בעקבות זאת אסא עושה מהפכה דתית משמעותית:

ביעור עבודה זרה: וַיַּעֲבֵר הַשְּׁקוּצִים מִפֶּלֶא אֶרֶץ יְהוּדָה וּבְנֵיהֶם וּמִן הָעַרְסִים אֲשֶׁר לְכַד מֵהַר אֶפְרַיִם (ט"ו, ח)

חידוש המזבח: וַיַּחֲדֵשׁ אֶת מִזְבֵּחַ ה' אֲשֶׁר לִפְנֵי אֹהֶל ה' (ח)

אסיפת העם במקדש והקרבת קרבנות בחודש סיוון (כנראה בחג השבועות): וַיִּקְבֹּץ אֶת כָּל יְהוּדָה וּבְנֵיהֶם וְהַגֵּרִים עִמָּהֶם מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּמִשְׁמַעוֹן כִּי נִפְלוּ עָלָיו מִיִּשְׂרָאֵל לְרֹב בְּרֹאֲתָם כִּי ה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ: וַיִּקְבְּצוּ יְרוּשָׁלַם בַּחֹדֶשׁ הַשְּׁלִישִׁי לַשָּׁנָה חֲמִשָּׁה עָשָׂר לַמָּלְכוּת אֶסָא: וַיִּזְבְּחוּ לַה' בַּיּוֹם הַהוּא מִן הַשֶּׁלֶל הַבָּיִאוּ בְּקֹר שִׁבְעַת מֵאוֹת וַיֵּצֵאוּ שִׁבְעַת אֲלָפִים (ט-יא).

חידוש הברית עם ה': וַיָּבֵאוּ בְּבִרְיַת לְדָרוֹשׁ אֶת ה' אֱלֹהֵי אֲבוֹתֵיהֶם בְּכָל לְבָבָם וּבְכָל נַפְשָׁם: וְכָל אֲשֶׁר לֹא יָדַרְשׁ לַה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל יוֹמֵת לְמִן קִטָּן וְעַד גָּדוֹל לְמֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה: וַיִּשְׁבְּעוּ לַה' בְּקוֹל גָּדוֹל וּבְתִרְעוּעָה וּבְחִיצוֹצְרוֹת וּבְשׁוֹפְרוֹת: וַיִּשְׁמְחוּ כָּל יְהוּדָה עַל הַשְּׁבִיעָה כִּי בְּכָל לְבָבָם נִשְׁבְּעוּ וּבְכָל רִצּוֹנָם בְּקִשְׁוֹהוּ וַיִּמְצָא לָהֶם (יב-טו).

הסרת מעכה ממעמדה כגבירה וכריתת המפלצת: וְגַם מֵעֵכָה אִם אֶסָא הַמֶּלֶךְ הִסִּירָהּ מִגְּבִירָהּ אֲשֶׁר עָשָׂתָה לְאִשְׁרָהּ מִפְּלִצַת וַיְכַרֵּת אֶסָא אֶת מִפְּלִצְתָהּ וַיִּדְק וַיִּשְׂרֹף בְּנַחַל קִדְרוֹן (טז).

הקדשה לאוצרות בית ה': וַיָּבֵא אֶת קִדְשֵׁי אָבִיו וְקִדְשֵׁי בֵּית הָאֱלֹהִים כְּסָף וְזָהָב וְכֵלִים (יח).

חלק ד - מלחמת אסא ובעשא:

תוך כדי תיאור המהפכה הדתית של אסא, מתברר שבמהלך המלחמה עם זרח הכושי, אסא הרחיב את שלטונו גם על ערים השייכות לממלכת ישראל: וּמִן הָעַרְסִים אֲשֶׁר לְכַד מֵהַר אֶפְרַיִם... (ט"ו ח) בנוסף לכך, אנשים רבים מממלכת ישראל עברו אל ממלכת יהודה המתחזקת: וְהַגֵּרִים עִמָּהֶם מֵאֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וּמִשְׁמַעוֹן כִּי נִפְלוּ עָלָיו מִיִּשְׂרָאֵל לְרֹב בְּרֹאֲתָם כִּי ה' אֱלֹהָיו עִמּוֹ (ט"ו, ט).

כנראה שהגבול בין ממלכת יהודה לממלכת ישראל לא היה מוגדר בצורה ברורה, ובמשך השנים היו מעברים של אוכלוסיה בין הצדדים, וכיבושים ומלחמות מקומיות. והנה, בעשא מבצר את הגבול בין הממלכות: בְּשָׁנָה שְׁלִישִׁים וַיֵּשֶׁב לְמַלְכוּת אֶסָא עָלָהּ בַּעֲשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל עַל יְהוּדָה וַיִּבֶן אֶת הַרְמָה לְבִלְתִּי תֵת יוֹצֵא וּבָא לְאֶסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה (ט"ז, א). כנראה שבעשא נקט בצעד זה מתוך חשש מההתחזקות של ממלכת אסא, אשר עלולה להביא להשתלטות של יהודה על ישראל ואיחוד מחדש של הממלכה תחת בית דוד בהנהגתו של אסא. חשש זה היה מוצדק, מאחר והמלוכה ניתנה לבית ירבעם, וכאשר ירבעם מת יתכן שפקעה הזכות לקיומה של ממלכת ישראל הנפרדת. במקום להסכים לאיחוד הממלכות, בעשא מבצר את הגבול ובכך מדגיש ומחזק את ההפרדה בין הממלכות.

תגובתו של אסא לצעד זה חריפה - הוא רואה במעשיו של בעשא הכרזת מלחמה, ופונה לעזרת ארם: וַיֵּצֵא אֶסָא כֶּסֶף וְזָהָב מֵאֲצֻרוֹת בַּיִת ה' וּבֵית הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁלַח אֶל בֶּן הַדָּד מֶלֶךְ אֲרָם הַיּוֹשֵׁב בְּדִרְמֶשֶׁק לֵאמֹר: בְּרִית בֵּינִי וּבֵינְךָ וּבֵין אָבִי וּבֵין אָבִיךָ הִנֵּה שְׁלַחְתִּי לְךָ כֶּסֶף וְזָהָב לְךָ הֲפֹר בְּרִיתְךָ אֶת בְּעֵשָׂא מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלֶה מֵעָלָי (ט"ז, ב-ג).

שאלה לדין:

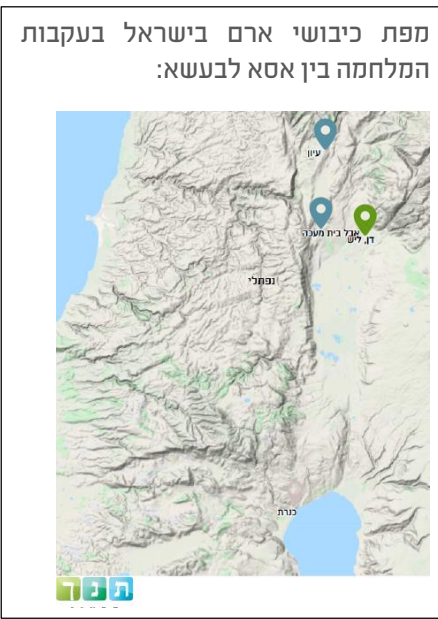

חוו דעתכם על הצעד של אסא. כיצד ניתן להבין/להצדיק את מעשיו? מצד שני - מהם הצדדים הבעייתיים במעשה כזה? מה עלולות להיות ההשלכות של צעד כזה?

צעד זה של אסא מדגיש עוד יותר את ההפרדה בין הממלכות: אסא איננו מתייחס לממלכת ישראל כאחים אלא כאויבים, ולכן מסוגל לנקוט כלפיהם בצעד חמור ביותר - לפנות לעם זר שיפגע בהם. התוצאה חמורה ביותר. קודם כל - באופן מידי ארם פוגעים בערים בצפון ישראל: וַיִּשְׁמַע בֶּן הַדָּד אֶל הַמֶּלֶךְ אֶסָא וַיִּשְׁלַח אֶת שְׂרֵי הַחֵילִים אֲשֶׁר לוֹ אֶל עָרֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּכּוּ אֶת עֵיזֹן וְאֶת דָּן וְאֶת אֲבֵל מִיִּם וְאֶת כָּל מִסְכְּנוֹת עָרֵי נַפְתָּלִי (ד)

הפניה של אסא למלך ארם הייתה בעלת משמעות מרחיקת לכת לדורות: מאותה עת, ממלכת ישראל נאלצת להתמודד עם מלחמות ופגיעות רבות מצד ארם, במשך כ-150 שנה (כל ימי בית בעשא, בית אחאב ובית יהוא, עד לימי ירבעם השני).

בנוסף לחומרה הרבה של מעשה זה כלפי ממלכת ישראל, מגיע חנני הרואה ומבהיר לאסא פן בעייתני נוסף במעשיו: וּבָעֵת הַהִיא כָּא חֲנָנִי הָרְאָה אֶל אֶסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר אֵלָיו בְּהִשְׁעֲנֶךָ עַל מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל ה' אֱלֹהֶיךָ עַל בֶּן נְמֻלֵט חֵיל מֶלֶךְ אֲרָם מִיָּדְךָ: הֲלֹא הַכּוֹשִׁים וְהַלּוּבִים הָיוּ לְחֵיל לְרֹב בְּרָכָב וּלְפָרָשִׁים לְהִרְבֵּה מְאֹד וּבְהִשְׁעֲנֶךָ עַל ה' נִתְּנָם בְּיָדְךָ: כִּי ה' עֵינָיו מְשֻׁטָּוֹת בְּכָל הָאָרֶץ לְהִתְחַזֵּק עִם לְבָבְךָ שְׁלֹם אֵלָיו נִסְכַּלְתָּ עַל זֹאת כִּי מַעֲתָה יֵשׁ עִמָּךְ מִלְחָמוֹת (ז-ט). ההישענות על מלך זר מביעה חוסר בטחון בה'. לא רק שאסא פונה למלך זר, אלא הוא גם נותן לו מאוצרות בית ה' ובכך הוא כביכול אומר שיש מישהו יותר חזק מה', שראוי לתת לו את האוצרות.

הנביא טוען, שכשם שאסא בטח בה' במלחמה עם זרח הכושי, כך היה עליו לבטוח בה' בהתמודדות מול בעשא. הנביא רומז, שאם אסא היה עושה זאת הוא היה מצליח לא רק מול ממלכת ישראל, אלא אפילו מול ארם בעצמם: בְּהִשְׁעֲנֶךָ עַל מֶלֶךְ אֲרָם וְלֹא נִשְׁעַנְתָּ עַל ה' אֱלֹהֶיךָ עַל בֶּן נְמֻלֵט חֵיל מֶלֶךְ אֲרָם מִיָּדְךָ (ז).

שאלה למחשבה:

בתחילת הפרק נאמר שהמלחמה היתה בשנה ה-36 למלכות אסא, אך זה לא יתכן, מאחר ואנו יודעים שבעשא מת בשנה ה-26 לאסא: בְּשָׁנַת עֶשְׂרִים וְשֵׁשׁ שָׁנָה לְאֶסָא מֶלֶךְ יְהוּדָה מָלַךְ אֱלֶהָ בֶּן בְּעֵשָׂא (מל"א ט"ז, ח). מתוך הבנה שאין "טעויות" בכתוב, ולכל מילה בתנ"ך יש משמעות, נסו לתת הסבר לפער בין השנה המוצגת בכתוב לשנה בה התרחשה המלחמה במציאות.

כאשר הכתוב מציג את המלחמה בשנה ה-36, הקורא מקבל תחושה שעבר הרבה מאד זמן מהמלחמה הקודמת למלחמה הנוכחית. המסר המועבר הוא שהיו הרבה שנים של שקט ובטחון בימי אסא, בעקבות המהפכה הדתית

שתוארה בפרק הקודם. מסר זה צוין במפורש בתחילת תיאור מלכות אסא: עֹדְנֵנו הָאָרֶץ לְפָנֵינוּ כִּי דִרְשָׁנוּ אֶת ה' אֱלֹהֵינוּ דִרְשָׁנוּ וַיִּנָּח לָנוּ מִסָּבִיב (י"ד, ו). (להרחבה שמע בשיעורו של הרב מנשה וינר).

תשובה נוספת לשאלת סדר הזמנים ניתן למצוא בפרושו של מצודת דוד (הנשען על מדרש סדר עולם רבה):

מצודת דוד דברי הימים ב פרק טז פסוק א

בשנת שלשים ושש - אמרו בסדר עולם, המלחמה שהיתה לבעשא עם אסא היא היתה בשנת שש עשרה לאסא (כי לא חי בעשא עד ל"ו לאסא כמו שנאמר במל"א) ומנין ל"ו שנים היא מעת שנחלקה מלכות בית דוד, כי רחבעם מלך י"ז שנים ואביה בנו ג' שנים הרי נשלמו ל"ו שנים בי"ו לאסא. ולפי שהיה שלמה חתן פרעה במספר ל"ו שנים, כי בסוף ד' למלכותו נשאה ומלך מ' שנה, לכן כהחשבון הזה נגזרה שתחלק מלכות בית דוד וראויה היתה לחזור בי"ו לאסא ועל שנשען על מלך ארם כמו שנאמר למטה, לזה לא חזרה. ומה שכתב "למלכות אסא", רצה לומר לתחלת המלכות אשר מלך בה אסא כי התחלת המלכות ההיא על שבט יהודה לבד היתה בימי רחבעם ומשם הוא ל"ו שנה:

לפי דברי חז"ל, הפילוג היה אמור להיות רק 36 שנים, כמנין השנים ששלמה היה נשוי לבת-פרעה, ובימי אסא עברו 36 שנים מאז הפילוג. אם אסא לא היה נבהל מהמעשה של בעשא, ולא היה פונה לארם, אלא בוטח בה, ומרגיש את הקשר בין הממלכות ולא את היריבות ביניהן, הוא היה זוכה להיות "המשיח", שיאחד את הממלכות. כפי שראינו, אסא היה ראוי לכך לא רק בגלל שעברו 36 שנות הגזירה, אלא גם מצד אישיותו היכולת שלו להחזיר את ישראל לעבודת ה'.

חלק ה - הידרדרות אסא:

למרות צדקתו הרבה של אסא, הוא לא היה מסוגל לקבל את תוכחתו של חנני הרואה, והוא פגע בנביאי וַיִּכְעַס אֶסָא אֶל הָרֹאֶה וַיִּתְּנֵהוּ בֵּית הַמֶּהְפֶּכֶת כִּי בִזְעַף עֲמוּ עַל זֹאת (י).

שאלה למחשבה

נסו לחשוב - כיצד יתכן שאסא המלך הצדיק, המיועד להיות "משיח", כועס כל כך על דברי הנביאי?

התשובה הפשוטה היא שכל אדם עלול להכשל ולחטוא, ובוודאי שקשה לאנשים לקבל בשלווה תוכחה על מעשיהם. יחד עם זאת, ניתן לחשוב על כיוונים נוספים:

מלבי"ם דברי הימים ב פרק טז פסוק י

הרואה הזה לא אמר לו הדברים בדרך נבואה ובשם ה', רק בדרך תוכחה מצד השכל והאמונה, ולכן קראו בשם רואה. שיש הבדל בין רואה ובין חוזה... ואם היה אומר לו זאת בנחת ובדרך כבוד לא היה כועס עליו, ומה שכעס היה מפני כי בזעף עמו על זאת, שהרואה אמר לו זה בזעף וכמרים יד במלך, וכן קבץ אליו מן העם שעמדו לצדו נגד המלך.

מלבי"ם טוען שהבעיה היתה באופן בו דיבר הנביא אל המלך. אם הנביא היה אומר את הדברים בכבוד ובנחת, המלך היה שומע לו.

אפשרות נוספת להבנה היא, שהמלחמה עם בעשא ערערה את אמונתו של אסא בתפיסת הגמול - כיצד יתכן שתהיה מלחמה עם בעשא לאחר המאמץ הגדול שעשה למען טיהור הארץ והחזרת עבודת ה'?

ההידרדרות של אסא מתוארת בעוד היבטים:

וַיִּרְצֵץ אֶסָא מִן הָעָם בְּעֵת הַהִיא (י) - הכעס של אסא הופנה לא רק כלפי הנביא אלא גם כלפי העם.

וַיִּחַלֵּא אֶסָא בְּשָׁנָת שְׁלוֹשִׁים וְתִשְׁעַ לְמַלְכוּתוֹ בְּרַגְלָיו עַד לְמַעְלָה חָלְיוֹ וְגַם בְּחָלְיוֹ לֹא דָרַשׁ אֶת ה' כִּי בְרַפְאִים (יב) - כאשר הכתוב מתאר חולי של המלכים הוא בדרך כלל קשור לבעיה רוחנית כלשהי (כך למשל אצל עוזיהו וחזקיהו). החולי ברגליו יכול להיות סימבולי - כיוון שנשען על מלך זר ולא על ה', מחלתו היתה ברגליו, שהן נקודת המשען והיציבות של האדם.

בנוסף לכך הכתוב אומר במפורש שאסא לא דרש את ה' בחליו (בניגוד לחזקיהו, שדרש את ה' והתרפא).

סיכום:

מלכות אסא מסוכמת בספר מלכים ובדברי הימים כמלכות חיובית. אסא מלך שנים רבות (41 שנה) והיה אחד המלכים הגדולים והחשובים בממלכת יהודה, הן מבחינה דתית והן מבחינה מדינית ובטחונית. בראשית מלכותו הוא היה עדיין צעיר ומעכה סבתו שלטה בממלכה והיו שנים קשות מאד מבחינה דתית ובטחונית, אך אסא הצליח להתחזק ולהפוך את הקערה על פיה - לפנות לה' לעזרה במלחמה; לעשות מהפכה דתית משמעותית; לבצר ערים ולחזק את הצבא; להביא את הממלכה ליציבות ביטחונית.

בעקבות כל זאת, היה סיכוי לאיחוד מחדש של ממלכת ישראל ויהודה תחת שלטונו של אסא, ולסיום תקופת הפילוג. אולם, אסא עשה טעות גורלית בפנייתו למלך ארם במלחמה נגד בעשא. בכך העמיק את הקרע בין הממלכות, והתרחק מהאמונה והבטחון בה', ולכן הפסיד את ההזדמנות שהיתה באותה עת לאיחוד הממלכות.

למרות ההידרדרות של אסא בסוף ימיו, הכתוב מתאר את הכבוד הגדול (החריג) שחלקו לו עם מותו: וַיִּקְבְּרוּהוּ בְּקִבְרֹתָיו אֲשֶׁר פָּרַח לוֹ בְּעִיר דָּוִד וַיִּשְׁכְּבוּהוּ בְּמִשְׁכַּב אֲשֶׁר מָלֵא בְּשָׁמַיִם וַיִּגַּם מְרַקְחִים בְּמִרְקַחַת מַעֲשֵׂה וַיִּשְׂרְפוּ לוֹ שָׂרְפָה גְדוֹלָה עַד לְמָאוֹד (ט"ז, יד), דבר המעיד על גדולתו הרבה.

להרחבה

[מתן על הפרק - דפי לימוד לדברי הימים ב יג-יד](#)

[מתן על הפרק - דפי לימוד לדברי הימים ב טו-טז](#)

[שיעור מאת טפת הלפרין - מבט על דברי הימים לפי נאום אביה ודמותו של אסא](#)